

РЕЦЕНЗИЯ

на научните трудове и учебната дейност
на Даниела Иванова Митева

представени за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент“ в професионално направление „Психология“ по специалност „Психология на личността“, обявен в ДВ бр. 103 от 23.12.2011 за нуждите на ВСУ „Черноризец Храбър“

Рецензент: проф. д.пс. н. Ангел Илиев Величков, не заема
академична длъжност

Специализирал в професионално направление „Психология на
личността“

Настоящата рецензия е изготвена въз основа на документи по конкурс, обявен от ВСУ (ДВ бр. 103 от 23.12.2011) за нуждите на катедра „Психология“. Представените по конкурса документи съответстват на изискванията на ЗРАСРБ, ППЗРАСРБ и Инструкция № 6 към Наредба № 3 за академичния състав на ВСУ „Черноризец Храбър“. Процедурата по конкурса е спазена.

За участие в конкурса документи е подал един кандидат – гл.ас. д-р Даниела Иванова Митева от ВСУ.

В документите по конкурса Даниела Митева е представила списък от 17 заглавия, в т.ч. 17 публикации в български и чуждестранни научни издания и научни форуми, от които 1 монография, 1 научна студия, 3 статии на български, 10 научни доклада, 1 от които на английски и 1 учебно пособие на електронен носител. Приемат се за рецензиране 7 научни труда, които са извън дисертацията. Те включват 1 монография, 1 студия (в съавторство), 1

статия и 3 доклада. Учебното пособие не се рецензира, тъй като не е представено.

Даниела Митева е асистент във ВСУ от 2004 г. От 2008 до 2010 г. е старши асистент. В този период е водила семинарни занятия на студентите, извършвала е изследователска работа и е била ангажирана с административни дейности. Семинарните занятия обхващат различни дисциплини – от социална психология и психологически измервания до сравнително-културна психология. До учебната 2010/2011 година учебното и натоварване е между 725 и 507 часа.

От 2011 година Даниела Митева е главен асистент и продължава да води семинарни занятия, а така също да чете част от лекциите по социална психология, психологически измервания, педагогическа психология и др.

Учебното натоварване по различни дисциплини показва, че кандидата е придобил значителен преподавателски и педагогически опит. Освен това, Даниела Митева владее писмено и говоримо английски и руски езици. Ползва съвременни софтуеърни продукти за текстообработка и за статистически анализ на данни. Има също така натрупан опит в организирането на учебни курсове и практики.

Даниела Митева е защитила дисертация за присъждане на образователната и научна степен “доктор“ през 2010 г.

Изследователските интереси на Даниела Митева са в областта на психология на личността с ориентация към проблемите на психичното благополучие и оптималното функциониране.

От приетите за рецензиране научни трудове най-напред ще се спра на статията “Позитивните взаимоотношения като ключов елемент

на психологичния капитал“. Разглежда се един почти неизследван в нашата психологична наука конструкт – психологичен капитал. Митева го дефинира като “начина, по който индивида изразходва своята психична енергия“, като уточнява, че личните ресурси могат да бъдат “инвестирани“ в непосредствено задоволяване на потребности и желаниа или да бъдат насочени към бъдещето. Оптимално, според автора, е формирането, повишаването и поддържането на система от ресурси на личността. Всред тях се приема, че водещо място заемат позитивните взаимоотношения. От тази позиция са представени данни от чужди изследвания, които потвърждават значението на позитивните взаимоотношения като личностен капитал. Научната стойност на статията е в това, че поставя въпроса за психичния капитал и обосновава една от неговите съставлящи.

Студията “Влияние на фактори на организацията на труда върху оценките на средата, кумулирания стрес, психичните и психосоматичните последици от стреса при служители“ представя данни от емпирично изследване. Приета е за печат, за което има съответен документ.

Целта на изследването е да се покаже възможността за влияние върху психичния стрес и благополучието чрез организационни мерки. Методите на изследване включват анкета за установяване какви грижи полага организацията за своите служители, въпросник за възприет стрес, метод за оценка на социалната среда с 10 подскали, въпросник за оценка на тревожността и въпросник за невротични тенденции на Кокошкарлова. Данните са обработени със съвременна програма за статистически анализ. Представени са данни за психометричните показатели на използваните инструменти.

Получените резултати показват значими ефекти на материалните стимули върху възприемането на някои аспекти на средата, но значими ефекти на този фактор върху кумулирания стрес не се наблюдават. Допълнителната квалификация и обучение имат влияние както върху по-благоприятно възприемане на организационната среда, така и върху по-ниски равнища на докладван стрес. Подобни ефекти се наблюдават и за редовното провеждане на профилактични медицински прегледи на служителите, както и за дейностите по укрепване и развитие на екипите. Разпределението на почивките в ежедневната работа има ефекти върху неврастенията и депресията, тъй като лицата с такива оплаквания са по-лесно уморяеми и се нуждаят от периодична почивка.

Като цяло получените резултати очертават насоки за оптимизиране функционирането на организациите, които могат да намалят равнищата на стрес в труда. Научно-приложната ценност на изследването поради това е несъмнена и то може да се използва като основа за даване на обосновани препоръки на мениджърите в организацията.

Монографичният труд “Психология на оптималното функциониране“ е структуриран в Увод, 7 глави и Заключение. Списъкът на цитираната литература включва 392 заглавия, от които 28 на кирилица, а останалите – на латиница. Трудът е посветен на актуална за психологията на личността проблематика – разкриване на условията и факторите за разгръщане на човешкия потенциал и стимулиране на психичното благополучие и субективно преживяване на щастие и удовлетвореност. В първа глава са разгледани общите подходи към оптималното функциониране и подробно са очертани

двете основни гледни точки към този проблем – хедонистична и евдемонистична. Изчерпателно, макар и кратко, са разгледани съвременните подходи към изследване на оптималното функциониране. Заслужава да се отбележи обосноваването на критична позиция по отношение противопоставянето на хедонистичната и евдемонистичната гледни точки.

Втора и голяма част от трета глава са отделени за емоциите. Авторът ни запознава с невробиологичните и еволюционните измерения на емоциите в отношение към оптималното функциониране. Тази част от труда, според мен, отива в страни от темата на монографията, но представя различни подходи към изследването и разбирането на емоциите като адаптивна подсистема на личността.

Четвърта глава е посветена на личностните измерения на оптималното функциониране. За мен предизвиква недоумение включването на социо-демографски характеристики, защото очевидно те не са личностни измерения. От личностно-психологичните фактори внимание е отделено на чертите по модела на Айзенк, а така също на генерализираните очаквания за лична ценност, личен контрол, оптимизъм, научена безпомощност, както и на значението на аз-а като агент, според концепцията на Дисси и Райън.

В пета глава се разглеждат социално-психологичните предпоставки на оптималното функциониране. Показана е ролята на привързаността за изграждане на оптимални отношения с другите. Като предпоставки са разгледани просоциалното поведение и доверието, които субективно допринасят за вътрешна удовлетвореност от социалните взаимодействия. Отделено е

внимание и на влиянието на социалните институции “семейство“ и “училище“ за формирането на оптимално функциониране на личността. Тук обаче не са отчетени ефектите на социалното сравняване, въздействието на съдържанието и организацията на работа, организацията на свободното време и т.н. В този смисъл по отношение на социално-психологичните влияния върху оптималното функциониране има какво още да се добави. Ще отбележа само, че социалното сравняване при българите почти винаги е по посока на по-успелите при едновременно омаловажаване на личните им качества. Това до известна степен обяснява хроничната неудовлетвореност от живота, която поторяемо се регистрира в редица изследвания.

Шеста глава по същество разглежда социологическите аспекти на оптималното функциониране. Тяхното значение е безспорно и донякъде озадачаващо. Изследванията показват, че въпреки натрупаното обществено богатство и високият (в сравнение с предишните поколения) стандарт на живот не водят до щастие, а пораждат масово разпространение на депресията, наркоманиите, самоубийствата. Тази фактология излиза извън рамките на психологичния анализ и опитите за интерпретацията и от гледна точка на психологията (които са разгледани от автора) не могат да обяснят социологическите факти. В стремежа си към изчерпателност авторът все пак е отделил нужното внимание и на тази страна на проблема за оптималното функциониране.

Последната, седма глава, представя данни от емпирично изследване на оптималното функциониране в българска среда. Разработена е скала за позитивен и негативен афект и психометричните и характеристики са подробно представени. С тази

скала са проведени три изследвания – за социо-демографските източници на афекта, за тенденциите към генерализиране на афективните преживявания и за влиянието на събитията от деня върху текущите преживявания. Резултатите от тях са адекватно интерпретирани.

В последната глава са представени и данни за влиянието на някои социо-демографски характеристики върху личностните диспозиции. За изследване на последните са разработени три метода: за оценка на личния контрол, за социална вграденост и за психологично благополучие. Показани са умения за операционализиране на различни конструкти и създаване на методи за валидното им измерване. Оригинален принос е нов метод за оценка на личния контрол, съобразен с конструкта и разширяващ съществуващия у нас инструментариум.

Докладите, подлежащи на рецензиране, представят посочените по-горе методи на изследване. Тяхната значимост, освен демонстрираните умения за създаване на нов психологически инструментариум, се състои в запознаване на научната общност с новите методи за диагностика и изследване.

В критичен план могат да се направят малко забележки, някои от които посочих по-горе. Тук ще отбележа, че на социо-демографските и социологическите променливи е отделено неоправдано голямо внимание в една монография по психология. Без специални изследвания психологът не може да даде обяснения, които да надхвърлят тривиалните ежедневни разсъждения (от типа “как да са щастливи бедните, като не могат да си купят една нова дрешка?”). Препоръчвам в бъдещите изследвания да се отделя повече внимание

на психологичните процеси и диспозиции, които пораждат определено състояние и релевантни поведения, вместо да се търсят извънпсихологични корелати.

След запознаване с представените в конкурса материали и научни трудове, анализ на тяхната значимост и съдържащи се в тях научни, научно-приложни и приложни приноси давам своята **положителна** оценка и **препоръчвам** на Научното жури да предложи на Научния съвет при ВСУ “Черноризец Храбър“ да избере Даниела Иванова Митева да заеме академичната длъжност “доцент“ в професионално направление Психология по специалност Психология на личността.

26.03.2012 г.

Рецензент:.....
(проф. д.пс.н. Ангел Величков)